

Türkiye’de Eğitim ve okul yöneticiliğinin meslekleşme problemleri: Sosyo-politik engeller

Mehmet Özbaş¹

Öz: Bu makalede, temel olarak Türk eğitim sisteminde, eğitim ve okul yöneticiliği ile eğitim denetçiliğinin eğitim yönetimi bilim alanına dayalı, liyakat gerektiren bir uzmanlık mesleği olamamasının nedenleri üzerinde durulması amaçlanmıştır. Türkiye’de, Eğitim Yönetimi, Teftişi, Planlaması ve Ekonomisi alanında, akademik araştırma ve uygulamalara dayalı önemli düzeyde bilimsel bir bilgi birikimi oluşturulmuş; ancak bu bilim dalının üniversitede lisans eğitimine dayalı bir meslek olması yönündeki sosyal ve politik engeller aşılanamıştır. “Meslekte esas olan öğretmenliktir.” algısı, eğitim ve okul yöneticiliği ile eğitim denetçiliğinin meslekleşmesi yönündeki sosyal, politik ve örgütsel önyargıların, engellerin temelini oluşturmuştur. Türkiye’de tabiplik, avukatlık, mimarlık, mühendislik gibi alanlarda, ayrımsız bir biçimde meslek elemanlarının bir bütün olarak tamamını ilgilendiren bağımsız meslek birlikleri, eğitimciler için yoktur. Bu durum hem eğitim ve okul yöneticiliği hem öğretmenlik hem de eğitim denetçiliği için “meslekte liyakat ilkesinin” öncellenmesini zorlaştırmaktadır. Bu çalışmada, geniş bir zaman perspektifinden hareketle toplumun, eğitim yönetimi politikasını, Türkiye’de eğitim yönetiminin meslekleşmesi konusunda yeterince etkileyip yönlendiremediği vurgulanmaya çalışılmaktadır. Çoğulcu demokratik ve başarılı eğitim sistemlerinin bulunduğu rejimlerde, eğitim yönetimi bilim alanının meslekleşmesi yönünde önemli gelişmelerin yaşandığı görülmektedir. Eğitim yönetimi iş gruplarının meslekleşmesi, Türkiye’nin Avrupa Birliği ile uyum süreci ve başarılı uluslararası eğitim sistemleri ile akreditasyonu için de zorunludur.

Anahtar Kelimeler: Eğitim yönetimi, okul yöneticiliği, yöneticilik mesleği, eğitim sisteminin yönetim problemleri, eğitim yönetimine sosyo-politik engeller

Professionalization problems of education and school management in Türkiye: Socio-political barriers

Abstract: In this article, it is aimed to focus on the reasons why education and school management and education supervision cannot be a merit-requiring profession based on the field of education management in the Turkish education system. In Turkey, a significant level of scientific knowledge has been created in the field of Educational Administration, Supervision, Planning and Economics, based on academic research and practices; however, the social and political obstacles to making this branch of science a profession based on undergraduate education at the university have not been overcome. The perception that "teaching is the main thing in the profession" has formed the basis of social, political and organizational prejudices and obstacles towards the professionalization of education, school management and education superintendent. In Turkey, in fields such as medicine, lawyers, architecture and engineering, there are no independent professional associations for educators, which concern all of the professional staff as a whole, without discrimination. This situation makes it difficult to prioritize the "principle of merit in the profession" for both education and school management, teaching and education superintendent. In this study, it is tried to emphasize whether the society has been able to adequately influence and direct the politics of educational administration on the professionalization of educational administration in Turkey, based on a broad time perspective. In regimes with pluralistic democratic and successful education systems, it is seen that there have been important developments in the direction of the professionalization of the field of educational administration. The professionalization of educational management business groups is also mandatory for Turkey's harmonization process with the European Union and its accreditation with successful international education systems with the European Union and its accreditation with successful international education systems.

Keywords: Educational administration, school management, management profession, management problems of education system, socio-political barriers to educational administration.

Okul Yönetimi Dergisi
School Administration Journal

Okul Yöneticileri Derneği
e-ISSN: 2822-4221

Araştırma Makalesi
Research Article

Özbaş, M. (2024). Türkiye’de eğitim ve okul yöneticiliğinin meslekleşme problemleri: Sosyo-politik engeller. *Okul Yönetimi Dergisi*, 4(2), 150-157.

Başvuru/Submitted
27 Kas/Nov 2024
Kabul/Accepted
27 Ara/Dec 2024
Yayın/Published
30 Ara / Dec 2024

¹ Prof. Dr., Erzurum Binali Yıldırım Üniversitesi, mozbas@erzurum.edu.tr, ORCID: 0000-0002-7830-4763.

Giriş

21. yüzyılın çoğulcu demokratik ve gelişmiş ülkelerinde, bireysel ve kitlesel refahın en üst düzeyde sağlanması, yönetim sistemlerinin talep ve beklentileri karşılması; ayrıca her açıdan çok yönlü gelişme için nitelikli iş gücüne olan ihtiyaç her zamankinden daha çoktur. Nitelikli iş gücünün, ülkelerin bilişim çağının bütün imkânlarından yararlanabilecek insan kaynakları ile bağlantılı olduğu açıktır. 3. Binyılda, her alanda nitelikli insan kaynağının sağlanabilmesi, insanların mesleki gelişimine olan ihtiyacı giderek artırmakta ve çeşitlendirmektedir. İnsan kaynağının, işin özellik ve gereksinimlerine uygun olarak yetiştirilmesi, iş alan ya da gruplarının, iş kollarının meslekleşmesi ile doğrudan ilintili olduğu açık bir gerçektir.

Problem Durumu

İnsanların gelişimi ve ülkenin toplumsal kalkınma gereksinimlerinin karşılanması için öncelikle bütün ülke çapında çağ nüfusunun, okul öncesi, ilk ve ortaöğretimde kitlesel eğitim alması önemli bir gereksinimdir. Kitlesel eğitimin, temel eğitim ile ortaöğretimde, işlevsel, zorunlu ve çağın gereklerine uygun koşullarda gerçekleştirilmesi gerekir. Türkiye’de kitlesel eğitim yalnızca ilk ve ortaöğretimde zorunludur. Türkiye Cumhuriyeti Devleti sınırları içerisinde zorunlu kitlesel eğitim, 4+4+4 şeklinde, her biri için 4’er yıllık süreler halinde kademeli olarak düzenlenmiş olan, ilk ve ortaokullar ile liseleri kapsayan 12 yıllık bir öğrenim süreci mevcuttur.

Toplumsal gelişme ve kalkınma ile birlikte nitelikli kişisel değişim açısından zorunlu kitlesel eğitim kapsamında bulunması gereken okul öncesi eğitim süreci, Türkiye’de çağ nüfusu için zorunlu eğitim kapsamında yer almamaktadır. Okul öncesi eğitimin önemi konusunda, genel toplumsal bilincin geliştirilmesi beklenir. Temel eğitimin ilk ve en önemli basamağını oluşturan okul öncesi eğitimin, Türkiye’de zorunlu eğitim sürecinde yer almaması, total toplumsal kalkınma açısından oldukça olumsuz bir problemdir. Bu durumun, en olumsuz etkileri, okul öncesi eğitim görmeyen çocukların, bireylerin ya da öğrencilerin toplumun geneline yansıyan eğitimsizlik problemleridir. Okul öncesi eğitimden, zamanında ya da çağ nüfusu sürecinde yararlanmayan öğrencilerin yaşadıkları eğitimsizlik problemleri daha çok dil gelişimi ve ilköğretime hazır bulunuşluk düzeylerinin yetersiz olması ile ilgilidir. Ayrıca bu problemler, eğitimde, herkes için “sosyal adalet ilkesinin uygulanmaması” bağlamında “eğitimde fırsat ve imkân eşitsizliği” problemi olarak karşımıza çıkmaktadır. Eğitimde sosyal adalet, fırsat ve imkân eşitsizliği ile birlikte yeni, farklı ve artış eğilimi gösteren birçok problemin varlığı dikkat çekmektedir. Bunlar, en başta eğitimcilerle şiddet olmak üzere okulda sağlık ve güvenlik problemleri şeklinde vurgulanabilir. Eğitim sisteminin problemleri, kamu yönetimi ile eğitim ve okul yönetiminden bağımsız düşünülemez. Eğitimde yaşanan problemlere, gerçekçi çözümler bulabilmek için öncelikle etkili okul ve okul yönetimleri çerçevesinde çareler aramak gerekir. Etkili okul ya da okul etkililiği problemi, okul yönetiminin etkililiğinden ayrılamaz. Etkili okulları, liyakat ve yeterlik sahibi yöneticilerle birlikte değerlendirmek gerekir. Bu nedenle okul yönetimi ile ilgili problemlerin temelinde genel olarak “etkisiz yönetici” olgusunun aranması beklenir. Okullarda yöneticilerin etkisizlik ya da yetersizliklerini, okul yöneticiliğinin, üniversal bir eğitim gerektiren ve aynı zamanda işin anlam ve önemine uygun meslek niteliklerinin yokluğunda aramak mümkündür.

21. yüzyıl dünyasında, bütün eğitim sistemleri gibi Türk eğitim sistemi de başta yönetim yaklaşım ve uygulamaları olmak üzere birçok açıdan çok önemli problemler yaşamaktadır. Eğitim sisteminde yaşanan problemlerin çözümünü, yurttaşların çoğulcu demokratik ihtiyaç ve taleplerinin karşılanmasında aramak gerekir. Ancak eğitim yönetiminin niteliğini artıracak toplumsal talebin yeterince yaratılmadığı gibi toplumun beklenen düzeyde örgütlenemediği de görülmektedir. Toplum, eğitim sisteminin liyakatli ve nitelikli meslek elemanlarınca yönetimi konusunda yeterince değişim isteği yaratamamaktadır. Benzer şekilde toplum, eğitim yönetimi politikasına karşı sorgulayıcı ve eleştirel bir kamusal tepki mekanizması da geliştirememektedir.

Aşağıda, eğitim sistemimizin genel ya da özel problemlerine dair önemli ipuçlarını görebiliriz:

“Eğitim sistemimizin problemlerini, eğitim ve okul yönetimi ile öğretim hizmetlerine ait problemler olmak üzere üç ana başlıkta ele alabiliriz. Bu bağlamda, bütüncül bir bakış açısıyla ve sistem anlayışıyla ele aldığımızda Türk eğitim sisteminin ilk ve belki de en başta ele alınması gereken en önemli problemi, “eğitimde fırsat ve imkân eşitsizliğidir”. Bölgeler ve iller arası eşitsizlik; hatta bir il içinde yer alan aynı semtteki benzer okul tür ve kademeleri arasındaki eşitsizlikleri bu temel ve can alıcı probleme örnek olarak gösterebiliriz. Formal, örgün, temel ve zorunlu eğitim yaşantılarının gerçekleştirildiği okul çevrelerindeki sosyo-ekonomik farklılıklar, eşitsizlikler, gelir dağılımına ilişkin olumsuzluklar, eğitimcilerin karşılaştığı her türlü imkânsızlıklar doğal olarak öğretim süreçlerini etkilemektedir. Her türlü eşitsizlik ve olumsuzluğa rağmen eğitim sisteminin başarısı eğitim ve okul yönetiminin etkililik, verimlilik ve olumlu performansı ile doğru orantılıdır. Okullar, il ve ilçelerimizin eğitim yönetimleri kadar etkili ya da etkisizdir. Okulları, eğitim ve okul yönetimlerinden ayrı bir bağlamda düşünerek

yalnızca öğretmen performansına bağlı olarak değerlendirilecek olursak çok büyük bir yanılsama içerisine düşebiliriz. Eğitim sistemimizi ve okullarımızı bütüncül bazda ele alarak, sistemi; öncelikle yönetimin niteliği ve etkililiği ile analiz etmek durumundayız. Önce eğitim ve okul yönetimini dikkate almak, ardından öğretim süreci bağlamında öğretmenleri ve verdikleri eğitim hizmetlerinin ne derece başarılı olduğunu inceleyip değerlendirmek zorundayız. Bu bağlamda, eğitim ve okul yönetiminin bir meslek olarak algılanması gerekir. Bu açıdan, öncelikle eğitim ve okul yöneticileriyle eğitim denetçilerinin üniversal anlamda bir akademik eğitim almaları ve bu alanların bir meslek olarak kabul görmesi gerekir. Bilindiği gibi Türkiye’de eğitim ve okul yöneticiliği ile eğitim denetçiliği; hala bir meslek olarak kabul görmemektedir (Özbaş, 2020).”

Çağdaş, evrensel ve ulusal gelişmelerin dikkat ve özenle izlendiği bilimsel araştırma ve uygulamalar, eğitim sisteminin problemlerinin eğitim ve okul yönetimi ile ilgisine dikkat çekmektedirler. Eğitim sisteminin özellikle yönetim kaynaklı problemlerinin çözümünde, eğitim ve okul yöneticilerinin mesleki yeterliklerinin önemi üzerinde durulmaktadır. Eğitim ve okul yöneticilerinin mesleki yeterlilik ve liyakat koşulunu üniversite düzeyinde görecekları öğrenim ile elde edebilecekleri vurgulanmaktadır (Şahin, 2022). Türkiye’de eğitim yönetiminin içinde bulunduğu problemlerin tespitinde bilimsel araştırma ve uygulamalardan en üst düzeyde yararlanılabilir. Eğitim ve okul yönetimine ilişkin olarak toplumun algıladığı birçok problem mevcuttur. Kamuoyunun eğitim problemleri konusundaki düşüncelerinin, Türkiye çapında geniş kapsamlı araştırmalara konu edinilmesi gerekir.

Türk eğitim sisteminde, üniversitelerin; yani akademinin eğitim ve okul yöneticiliğinin özgün bir meslek kimliği kazanmasında, yönetim mesleğine ilişkin ölçüt ve standartların belirlenmesinde, öncül rol oynayamadığı görülmektedir. Eğitim yönetimi alanındaki bilim insanlarının, eğitim yönetimi mesleğinin oluşumu için kuram-uygulama bütünlüğünde gerekli çabaları sergileyemedikleri, birlik görüntüsü veremedikleri, geniş kapsamlı bir uzlaşa ortaya çıkaramadıkları fark edilmektedir. Yükseköğretim Kurulu’nun (YÖK) 1997 yılında, Eğitim Yönetimi bilim alanının lisans programlarını kapatmasından sonra (Balci, 2008), öğretim süreçlerinin lisansüstü düzeyde faaliyetlerine devam etmesi sağlanmıştır. Ancak alanın üniversitelere göre lisans programlarında var olan içerik zenginliği ve benzerliğinin lisansüstü programlar düzeyinde olabildiğince azaldığı, farklılaştığı ve belli bir sistem bütünlüğünden uzaklaştığı algılanmıştır. Bu olgusal gerçeğin eğitim yönetimi bilim alanının meslekleşmesi bağlamındaki problemlerin artışında çarpan etkisi yarattığı açıktır.

Amaç

Temel ve zorunlu eğitim kademelerinde, okulların öğrencilerine, nitelikli öğretim hizmetleri sunmasında, yönetimin niteliği oldukça önemli bir yere sahiptir. Okulların varoluş nedeni, öğrencilerini; başta sosyalleşme ve kültürlere olmak üzere birçok alanda etkili ve başarılı bir şekilde geliştirmektir. Okullardan, ayrıca öğrencilerini akademik, ekonomik, politik, estetik, sportif, sanatsal, felsefi vb. açılardan çok yönlü yetiştirilmesi beklenir. Özellikle temel ve zorunlu eğitim basamaklarını oluşturan okullarda öğretim hizmetlerinin, liyakat sahibi yöneticilerin eğitim liderliğinde verilmesi gerekir. Temel ve zorunlu eğitim süreçleri, sosyal getiri oranları en yüksek eğitim kademeleridir. Okulların etkili yönetimi, sosyal işlevlerini gereğince karşıladıkları anlamına gelmektedir. Bu bilimsel çalışmada, Türkiye’de eğitim ve okul yöneticiliği ile eğitim denetçiliğinin meslek haline gelmesini engelleyen sosyal ve politik olgulara, engellere yer verilmesi amaçlanmıştır. Bu temel amaç doğrultusunda, araştırma problemi aşağıda yer verildiği gibi ifade edilmiştir:

- Türkiye’de eğitim ve okul yöneticiliğinin meslekleşme problemleri konusunda yaşanan temel sosyo-politik engeller nelerdir?

Önem

Demokratik bir ülke yönetimi bağlamında, üst sistem özellikleri sergileyen “kültürel, sosyal, ekonomik ve politik” sistemlere, işlevlerini amaçları yönünde gerçekleştirmelerinde, başta “eğitim” olmak üzere birçok alt sistem önemli katkılar sağlamaktadır. Türkiye’de eğitim, total toplumsal kalkınmanın sağlanmasına, her alanda nitelikli insan gücünün yetiştirilmesine, demokrasi kültürünün ve çoğulcu demokratik yönetim uygulamalarının geliştirilmesine çok önemli katkılar sağlayabilecek potansiyellere sahiptir. Eğitimin, Türkiye’nin her alanda çağdaş değişme ve yenileşme hareketlerini olumlu yönde destekleyebilecek, bir insan sermayesi yetiştirebilme gücü vardır.

Demokratik bir yönetimin hem toplumun hem de bireylerin eğitim ihtiyaçlarını, talep ve beklentilerini nesnel bir şekilde ortaya çıkarılabilecek geniş kapsamlı bilimsel araştırma ve çalışmalara destek vermesi oldukça önemli bir etkililik göstergesidir. Demokratik kamuoyunun eğitim sisteminin performansı ile ilgili olarak, yönetim yetki ve sorumluluğu taşıyan politik çevrelerden bilgi edinmesi ve bu bilgilerin, kamu adına denetim yetkisine sahip yasal ve yönetsel çevrelerden sağlanması gerekir. Bu bilimsel çalışma hem sosyal hem de politik yönden eğitim yönetiminin mesleki bir niteliğe kavuşmasını engelleyen değişkenlerin neler olduğunu bilimsel bir

bakış açısıyla saptamayı amaçlamaktadır. Eğitim sisteminin yönetimine dair problemlerin neler olduğunun saptanmasını içeren toplumsal talepleri ve ihtiyaçları ortaya çıkarabilecek geniş kapsamlı araştırmaların, yönetimin etkililiği bağlamında her zaman için önemli bir değer taşıdığını kabul etmek gerekir.

Eğitim yönetimine ilişkin araştırmaların, eğitim ve okul yönetiminin performans göstergelerinin şeffaf bir şekilde kamuoyuyla paylaşılmasına sağlayabileceği katkılar bakımından önemi büyüktür. Bu durum aynı zamanda kamu ve eğitim yönetiminin, bilimsel araştırma sonuçları vasıtasıyla demokratik kamuoyunu bilgilendirme ve bilinçlendirme yükümlülükleri arasında yer almaktadır. Eğitim ve okul yönetimi ile ilgili bilimsel araştırmalar, eğitimde yönetim yetkisine sahip olanların, mesleki sorumluluklarını ne derece yerine getirdikleri konusunda toplum kesimlerini aydınlatma rolü üstlenebilir.

Yöntem

Bu araştırma, Türk eğitim sisteminde, eğitim ve okul yönetimi ile eğitim denetçiliği performansını ve gelişimini olumsuz yönde etkileyen değişkenlerin neler olduğunu saptamayı amaçlayan betimsel bir durum çalışmasıdır. Bu bilimsel çalışmada, eğitim ve okul yöneticiliği ile eğitim denetçiliğinin meslek olarak algılanmasını ve uygulanmasını engelleyen sosyo-politik etkenlerin, engellerin; sistemsel bir yaklaşımla sosyal, yönetsel ve politik bağlamda betimlenmesi hedeflenmiştir. Betimsel modelde yapılan bilimsel çalışmalar, araştırma problemi ile ilgili var olan durumların, olguların bütün açıklığıyla yalın bir şekilde ve kendi bağlamında ortaya çıkarılmasını hedefleyen çalışmalardır (Creswell, 2003; Creswell ve Poth, 2018; Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Araştırma amacına uygun olarak, öncelikle eğitim yönetimi ile ilgili geniş kapsamlı bir alanyazın taraması yapılmıştır. Ayrıca eğitim ve okul yönetimi ile ilgili uygulamaların gerçekleştirildiği sosyal, akademik ve eğitsel çevrelerde, araştırmacının araştırma çalışmalarını sürdürdüğü alanlarda, doğrudan gözlemler ve saha incelemeleri yapılmıştır. Araştırma sürecinde, ayrıca eğitim ve okul yönetimi ile ilgili var olan durumun betimlenmesi ve yapılan farklı araştırmalardan elde edilen bulgu ve sonuçlardan yararlanılması amaçlanmıştır.

Bulgular ve Yorumlar

Türkiye’de eğitim sisteminin hemen herkes tarafından kolaylıkla algılanabilecek birçok problemi vardır. Bu problemleri, genel hatlarıyla aşağıda yer verildiği gibi ifade edebiliriz (Demir ve Pınar, 2013; Karataş ve Oğuz Coşkun, 2024; Kaya ve Arabacı 2023; Konan, Çelik ve Çetin, 2018; Özbaş ve Akbaşlı, 2013; Özbaş, 2017; Özmen ve Kömürlü, 2010): Eğitimde fırsat ve imkân eşitsizliği, eğitim ve okul yöneticiliğiyle eğitim denetçiliğinin meslekleşmemesi ile ilgili problemler, okul öncesi eğitimin zorunlu eğitim kapsamında yer almaması, kentlerin merkezleriyle varoşları arasında devam edegelen kronik eşitsizlikler, eğitimde şiddet, okul sağlığı ve güvenliğini tehdit eden problemler, temel ve zorunlu eğitimde % 100 okullaşmanın sağlanamaması, özel okul teşvikleri, devamsızlık ve okul terkleri, çocuk işçiliği, çıraklık eğitiminin mesleki teknik ortaöğretimle bütünleştirilememesi, eğitim ve okul yönetimi ile öğretimin denetimi sorunları, özel okullar ile özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde yaşanan problemler, eğitimcilerin çoğulcu demokratik örgütlenme ya da sendikalar hakları edinmemeleri ile ilgili sorunlar, öğretmenlerin üniversitelerde pedagojik formasyon, özel alan ve genel kültür yeterlikleri bağlamında akademik yetiştirme sorunları, eğitimcilerin sosyo-ekonomik problemleri, eğitimciler için bağımsız meslek birliklerinin olmaması, yükseköğretimin yerel, bölgesel ve ülke çapında yaşanan akademik, sosyal, politik, ekonomik, kültürel ve hukuki sorunları, ortaöğretimin açıköğretimleşme problemleri, eğitimcilerin sosyal statülerinin düşük olması ile ilgili güncel sorunlar, eğitimcilerin iş doyumlarının yetersizliği, Covid-19 Salgını sürecinde yaşanan problemler ve sonrasında ortaya çıkan eğitsel uyumsuzluklar.

Okul öncesi eğitim başta olmak üzere temel ve zorunlu eğitimde kamu okulları ile özel okullar arasında, öğretim programlarında anayasal olarak birlik sağlanamamasına ilişkin problemler, kayıt dışı özel ders verilmesi ile ilgili problemler, Bakanlık merkez örgütü başta olmak üzere taşra ve yurt dışı örgütlerinde norm kadro uygulaması ile ilgili problemler, kadrolu öğretmen istihdamı yerine ücretli öğretmen istihdamından kaynaklanan problemler, aday öğretmenlerin yetiştirilme süreçlerine ilişkin problemler, yükseköğretimde kredi, burs, orta ve yükseköğretimde yurt ve barınma problemleri, kadın yönetici oranlarının yetersizliği, öğrenci rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin etkisizliği, yöneticilerin ve öğretmenlerin görev sürecinde mesleki ve örgütsel sosyalleşme süreçleriyle ilgili problemler, eğitim sisteminde sınav güvenliğiyle ilgili problemler, eğitimde genel hizmetler bağlamında insan kaynakları atamaları için yapılan yazılı ve mülakat sınavları ile ilgili problemler, çocuk yaşta evlilik, çocuk istismarı, öğrencilerin ergenlik süreçlerindeki yaşadıkları problemler, okul çevrelerinde uyuşturucu ya da zararlı madde kullanımından kaynaklı problemler, kaynaştırma eğitimine ilişkin problemler, özel ya da üstün yetenekli öğrencilerin eğitiminde karşılaşılan problemler, ağır merkezîyetçi eğitim yönetimi anlayışından kaynaklanan

problemler, eğitimde ölçme değerlendirme uygulamalarından kaynaklanan problemler (Bursalıoğlu, 2000; Can vd., 2023; Örucü ve Şimşek, 2011; Özbaş, 2018; Özbaş, 2020; Özmen ve Kömürlü, 2010; Özmen ve Kubanç, 2013; Tonbul ve Ağaçdiken, 2018).

Yabancı uyruklu öğrenci sınavları ile ilgili problemler, yaygın ve yaşam boyu eğitim ile yetişkin eğitiminin ihtiyaçları karşılayamaması, 12 Yıllık Kademeli Zorunlu Eğitim ve Öğretmenlik Meslek Kanunu gibi eğitimle ilgili yasal düzenlemelerde toplumsal mutabakat ya da uzlaşma aranmaması, 2024 Öğretim Programı'nda olduğu gibi ülkenin tamamını ilgilendiren yasal ve yönetsel düzenlemelerde çoğulcu demokratik toplumsal temsil koşulunun aranmaması, halkın sahip olduğu demokrasi kültürünün eğitimle öğretilmemesi, öğrencilere ihtiyaç duydukları felsefe eğitiminin verilememesi, Avrupa Birliği ile uyum süreci ile ilgili sorunlar, eğitimde iletişim problemleri, Milli Eğitim Bakanlığı'nın doğrudan Bakanlık bütçesinden dezavantajlı ve yoksul aile çocuklarının eğitime ekonomik destek sağlamaması, Okul-Aile Birliği, Okul-Aile Meclisi, Okul Gelişim ve Yönetim Ekibi ile Okul-Öğrenci Meclisi gibi demokratik yönetsel düzenlemelere öğrencilerin ve velilerin aktif katılımlarının sağlanamaması, sanal kumar vb. gibi kötü alışkanlık içeren problemler, teknoloji bağımlılığı, taşınabilir eğitim ile ilgili problemler, temel ve zorunlu eğitimin ulusal ve uluslararası bağımsız bilimsel kuruluşlarca akredite edilememesi, alan dışı öğretmen atamaları, eğitim ve okul yöneticiliği ile eğitim denetçiliği için yapılan yazılı ve mülakat sınavları ile ilgili sorunlar, öğretmen atamalarından öncel yapılan merkezi yazılı sınavlarla ilgili problemler, üniversitelerin öğretim elemanı alım süreçlerinde yasal ve yönetsel düzenlemelere aykırı özel ilan koşulları koymaları ve daha niceleri... (Başdemir, 2012; Bozkurt, 2023; Hareket, Erdoğan ve Dündar, 2016; Kazak, Aydın, Satıcı ve Yıldız, 2021; Sarıbaş ve Babadağ, 2015; Şenkaloğlu, 2021).

Eğitim sisteminin yukarıda ifade edilen problemlerinin birçok nedeni vardır. Eğitim problemlerinin temel nedenlerinden biri doğrudan eğitim yönetimidir. Eğitim ve okul yönetiminin etkisizlik ve yetersizliği, eğitimde yaşanan problemlerin ana kaynaklarından biridir. Eğitimin doğrudan halkla ilişkilendirildiği okullar, eğitim problemlerinin başlangıç noktasında yer almaktadır. Okul yönetimlerinin bu problemleri, eğitim yönetiminin çok ciddi düzeyde desteği olmaksızın önlemesi, problemlere çözüm üretmesi oldukça zor görünmektedir (Balci, 2008; İpek, 2023).

Kamu yönetimi ile eğitim yönetimi ve sosyo-politik bir yetki mekanizması olarak, eğitim politikası, eğitim sisteminde, şeffaf, denetlenebilir ve hesap verebilir yönetim uygulamalarının gerçekleştirilmesinde amaçlanan performansı sergileyememektedir. Eğitim problemlerinin hem saptanması hem de çözümünde eğitim politikasının çoğulcu demokratik toplumsal talepleri karşılayamadığı anlaşılmaktadır. Sosyo-politik sistemin, eğitimde şeffaf, denetlenebilir ve hesap verebilir uygulamaların gerçekleştirilmesinde, kamuoyuna karşı sorumluluklarının bilincinde olması önemlidir. Bu durumun özellikle temel ve zorunlu eğitim kademelerini oluşturan okul öncesi eğitim, ilk ve ortaöğretim kademelerinde, okulların sosyo-kültürel sorumluluklarını gerçekleştirmeleri bağlamında önemi oldukça büyüktür (Sezer ve Engin, 2021; Şenkaloğlu, 2021; Şişman, 2024).

Eğitim yönetiminin görevlerini, işlevlerini ve sorumluluklarını; her şeyden önce Anayasa, kanun ve hukuki yönetsel düzenlemeler çerçevesinde gerçekleştirmesi için gerekli yasal yaptırımların uygulanması gerekir. Eğitim yönetiminin özellikle temel ve zorunlu eğitime dayalı sosyal sorumluluk ve yükümlülüklerini gereği gibi karşılayabilmesi için yönetim görevlerine ilişkin rolleri, liyakat sahibi meslek elemanlarıyla gerçekleştirmesi beklenir. Ayrıca yöneticilerde, çağdaş gelişmeler doğrultusunda, etkili insan kaynakları yönetim becerileri, motivasyon ve iletişim yeterliliklerinin son derece önemli olduğu dikkat çekici ihtiyaçlar olarak vurgulanmaktadır (Argon ve Ertürk, 2013; Ertürk ve Argon, 2018). Ancak Türkiye'de hem eğitim yönetiminde hem okul yönetiminde hem de eğitim denetiminde, yönetim ve denetim görevlerinin "uzmanlık gerektiren meslekler olduğuna dair sosyal talep ve politik uygulama" hiçbir zaman tam olarak gerçekleştirilememiştir (Şişman, 2024).

Türkiye'de üniversiteler, disiplinler arası bir yaklaşımla ve kuram-uygulama bütünlüğünde, eğitim yönetimi, teftişi, planlaması ve ekonomisi bilim alanının kendine özgü bir meslek kimliği kazanması; bu alanın özgün bir meslek olarak kabul edilmesi ve aynı zamanda meslekte liyakatin sağlanması ve mesleğin geliştirilmesi yönünde ciddi sayılabilecek, örgütlü, bilimsel bir rol oynayamamıştır. Hatta eğitim yönetimi bilim alanının 1997 yılında lisans düzeyinde öğrenim süreçlerine kapanmasını (Balci, 2008) önleyebilecek bilimsel ve örgütlü akademik çabalar sergileyememiştir. Ancak akademi, başlangıçtan günümüze, eğitim yönetimi bilim alanının teorik gelişiminde önemli bir rol oynamıştır (Örucü ve Şimşek, 2011).

Türkiye'de, akademinin, eğitim yönetimi bilim alanının meslekî bir kimlik kazanması için kamuoyunda ya da halk arasında etkili bir sosyal talep yaratılması anlamında gerekli bilimsel ve örgütlü çabayı yeterince ortaya koyamadığı görülmektedir. Akademinin eğitim yönetimi bilim alanının, lisans ya da lisansüstü eğitimle liyakate dayalı bir meslek olması için hem topluma hem de eğitim politikasına karşı çoğulcu demokratik bir beklenti sürecinin yaratılmasında yeterince öncülük edemediği saptanmaktadır. Üniversitelerin aynı zamanda, alanın kuram-uygulama bütünlüğünde,

müstakil bir meslek olarak, yöneticilik rollerini herkese pratik örneklerle kanıtlayacak etkili, başarılı ve verimli modeller sunamadığı anlaşılmaktadır (Balci, 2008; Demir ve Pınar, 2013; Konan, Çelik ve Çetin, 2018).

Akademi yalnızca eğitim yönetiminin meslekleşmesi bağlamında değil, öğretmen yetiştirme anlamında, eğitim fakültelerinin öneminin vurgulanmasında, eğitim politikasına, davranış düzeyinde beceriler kazandırabilecek örnek modeller sunamamıştır. Yönetici ve öğretmen yetiştirme uygulamaları bağlamında oldukça uzun dönemli bir geçmişe ve çok değişkenli modeller geliştirme kapasitesine sahip olan Türkiye’de, Öğretmenlik Meslek Kanunu-ÖMK ile gelinen noktayı aşağıda yer verilen bilimsel çıkarımla daha farklı bir şekilde değerlendirebiliriz:

“Yeni Öğretmenlik Meslek Kanunu-ÖMK’nın lisansüstü eğitimlerin etkisini düşüren düzenlemesinden sonra eğitim yöneticisi yetiştirme işini de akademiden koparması, okulu, öğretmenleri ve yöneticileri bilimden, bilimsel kültürden ve bilim ortamlarından koparması anlamına gelmektedir (Karataş, 2024, s. 10).”

Türkiye’de eğitim yönetimi alanında, özellikle okul yönetimi açısından mevcut duruma ilişkin yönetici niteliklerinin saptanması, gelecek öngörülerini açısından ise yöneticilik için gerekli standartların belirlenmesi bağlamında birçok araştırma yapılmaktadır. Araştırmalarda genel olarak okul yöneticiliğinin kendine özgü koşul ve problemleri vurgulanmakta, yöneticilik görevi ile ilgili farklı yeterlik ve beceriler belirtilmektedir (Can, 2022; İpek, 2023; Kazak, Aydın, Satıcı ve Yıldız, 2021; Pelit, 2013). Araştırmalar, okullarda yöneticilik görevine ilişkin standart ve kriterlerin neler olması gerektiğine ilişkin sonuçları, beklenti ve önerileri ortaya koymaktadırlar (Sezer ve Engin, 2021; Yılmaz, 2019).

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Eğitim ve okul yönetimi ile ilgili araştırmaların önemli sonuçlarından biri, eğitim sistemine yönetici atama uygulamalarında, liyakat (yeterlik) ilkesine ne kadar dikkat edilmesi gerektiğine ilişkin zorunluluğun oldukça önemli olduğu vurgusudur (Balci, 2008; Ertürk ve Argon, 2018; Sezer ve Engin, 2021). Araştırmalar, okul yöneticiliğinin her şeyden önce uzmanlık gerektiren, kendine özgü koşulları olan, akademik eğitim ile ulaşılabilen profesyonel bir uzmanlık mesleği olduğunu tanımlamaktadır (Karataş vd., 2019). Bu bilimsel araştırma ile Türkiye’de neredeyse Cumhuriyetle yaşıt olan akademinin, eğitimde yönetim işini, üniversite eğitimine dayalı bir meslek olarak algılayabileceği sosyal talep yaratamadığı saptanmıştır. Akademinin aynı zamanda, her şeyi insan olan eğitim sisteminin liyakatli meslek elemanlarıyla yönetilmesi ihtiyacının karşılanması konusunda topluma öncülük edemediği de ortaya çıkmıştır.

Bu araştırmadan elde edilen önemli sonuçlardan biri, eğitim sistemine yönetici, öğretmen ya da herhangi bir alanda insan kaynakları alımı için yapılan “mülakat sınavları” ile ilgili olarak ortaya çıkan problemlerdir. Araştırmada, eğitim sisteminin genel olarak yaşanan sorunları bağlamında, mülakat sınavlarında, yasal, yönetsel düzenlemelere ve bilimsel etiğe aykırı sonuçlar ortaya çıktığına ilişkin eleştirilerin son derece dikkat çekici bir biçimde vurgulandığı görülmektedir (Can vd., 2023; Kaya ve Arabacı 2023; Özmen ve Kömürlü, 2010; Tonbul ve Ağaçdiken, 2018). Esasen mülakat sınavlarında, sınava girenlerde hak mahrumiyetine yol açılmayacağı yönünde bir anlayış geliştirilmesi gerekir. Mülakat sınavları, sınavlara girerek, sınavlarda herhangi bir şekilde mağduriyet yaşayanlarda, eşitsizlik ve adaletsizlik duyguları yaratmaktadır. Türkiye’de, eğitim ve okul yöneticiliği ile eğitim denetçiliği; ayrıca eğitim sisteminde herhangi bir alanda istihdam edilecek insan kaynağı seçimi sürecinde, yeni mağduriyetler ve eşitsizlikler yaratılmaması için gerçek anlamda hiçbir şekilde mülakat sınavının uygulanmaması önemli bir ihtiyaçtır. Mülakat sınavlarının uygulanması gereken zorunlu hallerde ise bu sınavın istihdam edilmek için aranacak koşullar içerisindeki ağırlığının % 100, % 50, % 20, % 10 ya da % 5 değil en çok % 1 olması yönünde kararlar alınması toplumsal ve bilimsel bir gerekliliktir. En nihayetinde, mülakat sınavlarında, herhangi bir mağduriyete yol açılmaması için hukukun üstünlüğüne ve hukuki yaptırımlara dayalı kararların ödünsüz uygulanmasına çalışılması beklenir.

Araştırmalarda, okul yöneticilerinin mesleki gelişimleriyle ilgili yetersizlik problemlerinin çözülmesi gerekliliğine işaret edilmektedir (Demirdağ, 2024). Araştırma sonuçları ile yöneticilere verilecek akademik eğitimin onları, mesleki yönden olumlu yönde etkilemesinin, değiştirmesinin önemli olduğu ortaya çıkmaktadır (Aktepe, 2014; Bozkurt, 2023). Okullara yönetici seçme ve atama süreçlerinde, kuram-uygulama bütünlüğünün sağlanmasına önem verilmesi gerektiği önerilmektedir (Karip ve Köksal, 1999). Okul yöneticilerinin, öğretimin denetiminde ve öğretimin niteliğinin artırılmasında, öğretmenlere öğretim liderliği rolü yapabilmelerinde, öğretmen profesyonelliğinin geliştirilmesinde önemli etkileri vardır (Bayhan, 2011).

Temel ve zorunlu eğitimde hem eğitim ve okul yönetimi hem de eğitim denetimi, eğitimin sosyal, kültürel, politik, ekonomik, sanatsal, felsefi, psikolojik, bilişsel, duyuşsal, sportif vb. bütün işlevlerini gerçekleştirmek için en üst düzeyde performans göstermek zorundadır. Eğitim sisteminin çok önemli sorunları ve bu sorunların, sosyal talepler ve toplumsal kalkınma açısından çözümü bağlamında, bu bilimsel araştırma sonuçlarının gösterdiği dikkat çekici sonuçlardan biri, temel ve zorunlu eğitimin bütün kademelerinde, çağ nüfusunun kitlesel olarak % 100 okullaşmasının sağlanmasının ne derece önemli olduğunun ortaya çıkarılmasıdır. Araştırma, sosyo-politik olarak hem toplumun hem de demokratik yönetimin temel ve zorunlu eğitimde, kitlesel açıdan % 100; yani tam okullaşma oranının sağlanması yönünde beklenti düzeyine sahibi olmadığını ortaya koymaktadır. Toplumun, kamu yönetimi ile eğitim yönetiminden, 12 yıllık kademeli zorunlu eğitimde, %100 okullaşmanın sağlanması için demokratik örgütlü bir kitle oluşturamadığı, bu yönde eleştirel bir sosyal bilinç yaratamadığı görülmektedir. Toplum, eğitimde kalite ve niteliğin artırılması için eğitim politikasına, çoğulcu demokratik ve örgütlü bir tepki ortaya koyamadığı gibi şeffaf, hesap verebilir ve denetlenebilir bir yönetim talebi de yaratamamıştır.

Araştırmadan elde edilen yukarıdaki sonuçlarına dayalı olarak, aşağıda yer verilen öneriler geliştirilmiştir:

- Türkiye’de, özellikle toplumsal ve kamusal gereksinimler ile rekabet edebilir bir eğitim sistemi oluşturulması amacıyla eğitim ve okul yöneticiliği ile eğitim denetçiliğinin lisans öğrenimine dayalı profesyonel bir meslek olması için ülke genelinde, çoğulcu demokratik ve örgütlü bir sosyal talep yaratılması sağlanmalıdır.
- Eğitim ve okul yönetiminin, çoğulcu demokratik Türkiye kamuoyuna karşı şeffaf, hesap verebilir ve denetlenebilir performans göstergelerine uyabilmesi için gerekli yasal ve yönetsel düzenlemeler hayata geçirilmelidir.
- Türkiye’nin gelişmiş çağdaş demokrasilerle tam anlamıyla rekabet edebilmesi amacıyla akademiye eğitim yönetimi bilim alanında mesleki yeterlikler kazanmış yönetici adayları yetiştirebilme yetkisi verilmelidir.
- Eğitim yönetimi politikasının, kamuoyunun eğitime ilişkin sosyal taleplerini tam anlamıyla karşılayacak şekilde, Milli Eğitim Bakanlığı merkez, taşra ve yurtdışı örgütleriyle okullarda liyakat sahibi yönetici atamaları yapması için gerekli politik kararları vermesi konusunda eylemler sergilemesi sağlanmalıdır.

Kaynakça/Reference

- Aktepe, V. (2014). Okul yöneticilerinin seçme ve yetiştirme uygulamalarına yönelik öğretmen ve yönetici görüşleri. *Journal of Turkish Studies*, 9(2), 89-105.
- Argon, T. ve Ertürk, R. (2013). İlköğretim okulu öğretmenlerinin içsel motivasyonları ve örgütsel kimliğe yönelik algıları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 19(2), 159-179.
- Balci, A. (2008). Türkiye’de eğitim yönetiminin bilimleşme düzeyi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, (54), 181-209.
- Başdemir, H. Y. (2012). Türk eğitim sisteminin yapısal sorunları ve bir öneri. *Liberal Düşünce*, 17(67), 35-53.
- Bayhan, G. (2011). *Öğretmenlerin profesyonelliğinin incelenmesi* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Bozkurt, B. (2023). Okul yöneticilerinin mesleki gelişimi: Etkinlikler, engeller ve öneriler. *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 6(1), 353-373.
- Bursalıoğlu, Z. (2000). *Eğitimde yönetimi anlamak sistemi çözümlenmek*. Pegem.
- Can, E. (2022). Okul yönetiminin sorunları: Okul müdürlerinin değerlendirmeleri. *Yaşadıkça Eğitim*, 36(2), 402-433.
- Can, R., Yardımcı, H., Bayazit, D., Şahin, S., Şahin, R. ve Kaya, S., (2023). Okul yöneticilerinin seçme ve yerleştirme süreci ile ilgili öğretmen görüşleri. *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 10(4), 1172-1183.
- Creswell, J. W. (2003). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. Sage Publications.
- Creswell, J. W. & Poth, C. N. (2018). *Qualitative inquiry & research design: Choosing among five approaches (4th ed.)*. Sage Publications.
- Demir, S. B. ve Pinar, M. A. (2013). 2011 yılı yönetici atama ve yer değiştirme yönetmeliğinin içeriğine ve puanlama ölçütlerine ilişkin yönetici görüşlerinin incelenmesi. *Electronic Turkish Studies*, 8(6), 123-143.
- Demirdağ, A. (2024). Türkiye’deki eğitim yönetimi programlarının incelenmesi. *Sosyal Araştırmalar ve Davranış Bilimleri Dergisi*, 10(22), 314-328 DOI:10.52096/jsrbs.10.22.20.
- Ertürk, R. ve Argon, T. (2018). *Okul yöneticilerinin görevlendirilmelerinde insan kaynakları ilkelerinden yeterlik ilkesinin değerlendirilmesi*. 9. Uluslararası Eğitim Yönetimi Forumu, 01-04 Kasım 2018 Antalya. Editör: Murat Koçali. EYFOR 9 Bildiri Kitabı (ss. 147-177). www.eyuder.org.tr www.eyfor.org
- Hareket, E., Erdoğan, E. ve Dündar, H. (2016). Türk eğitim sistemine ilişkin bir durum çalışması- A case study related to Turkish education system. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 287-299.
- İpek, C. (2023). Eğitim sisteminde yönetici yetiştirme ve atama tartışmaları. *Abi Evran Akademisi*, 4(1), 1-18.
- Karataş, İ. H., Radmard, S., Öksüz Gül, F., Varol, N. ve Dağ, Ş. (2019). *Türkiye okul yöneticileri raporu 2019*. Okul Yöneticileri Derneği Yayınları.
- Karataş, İ. H. (2024). *Yeni Öğretmenlik Meslek Kanunu teklifi ve Millî Eğitim Akademisi’nin kurulmasına dair*. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/saj> Okul Yönetimi, 4(1), 1-10.
- Karataş, İ. H. ve Oğuz Coşkun, Y. (2024). *Türkiye Okul Yöneticileri Raporu (TOYR): Okullarda finansal yönetim ve bütçe sorunları*. Okul Yöneticileri Derneği.

- Karip, E. ve Köksal, K. (1999). *Okul yöneticilerinin yetiştirilmesi. Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, (18), 193-207.
- Kaya, Ü. Ü. ve Arabacı, M. (2023). *Öğretmen alımlarında mülakat sorunu X twitter platformunda yansımalar*. Conference on Global Practice of Multidisciplinary Scientific Studies-V, December 10-12, 2023 / Baku, Azerbaijan. Editors: Assoc. Prof. Dr. Mehmet Fırat BARAN, Assoc. Prof. Dr. Seyithan SEYDOŞOĞLU, Assoc. Prof. Dr. Arzu ALTUNTAŞ. Conference Proceeding Books (ss. 1727-1751). ISBN: 978-625-367-584-4. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10433282> <https://www.izdas.org/baku-en>
- Kazak, A., Aydın, F., Satıcı, A. K. ve Yıldız, P. (2021). Göreve yeni başlayan okul yöneticilerinin karşılaştıkları sorunlar. *e-International Social Sciences Studies Journal*, 7(88), 4170-4185. ISSN:2587-1587
- Konan, N., Çelik, O. ve Çetin, R. (2018). Türkiye’de okul yöneticisi görevlendirme sorunu: Bir meta sentez çalışması. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (44), 92-113.
- Korkmaz, M. (2005). Okul yöneticilerinin yetiştirilmesi: Sorunlar – çözümler ve öneriler. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(3), 237-252.
- Örücü, D. ve Şimşek, H. (2011). Akademisyenlerin gözünden Türkiye’de eğitim yönetiminin akademik durumu: Nitel bir analiz. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 17(2), 167-197.
- Özbaş, M. ve Akbaşlı, S. (2013). İlköğretim okulları yönetsel uygulamalarının eğitim yönetimi bilim alanı yeterliklerine uygunluk düzeyine ilişkin eğitim denetçisi algıları. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(2), 71-87.
- Özbaş, M. (2017). *Eğitimin yönetimi. Editörler: Mücahit Kağan ve Sinan Yalçın. Eğitim Bilimine Giriş* (ss. 225-249). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Özbaş, M. (2018). *Sosyo-kültürel bir sistem olarak okul*. (Editörler: Prof. Dr. Nazmi AVCI & Prof. Dr. Yaşar ERJEM). Eğitim Sosyolojisi (ss. 245-272). Lisans Yayıncılık.
- Özbaş, M. (2020). *Prof. Dr. Mehmet Özbaş ile öğretmen sorunları üzerine söyleşi*. Nirvana Sosyal Bilimler Sitesi. Bilimsel Makaleler. (Söyleşi: Zafer İncebacak). <http://www.nirvanasosyal.com/h-448-prof-dr-mehmet-ozbas-ile-ogretmen-sorunlari-uzerine-soylesi.html>
- Özmen, F. ve Kömürlü, F. (2010). Eğitim örgütlerine yönetici seçme ve atamada yaşanan sorunlar ve yönetici görüşleri temelinde çözüm önerileri. *Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi*, 2(1), 25-33.
- Özmen, F. ve Kubanç, Y. (2013). Liselerde madde bağımlılığı – mevcut durum ve önerilere ilişkin okul müdürleri ve öğretmenlerin bakış açıları. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(3), 357-382.
- Pelit, A. (2013). *Okul yöneticilerinin yetiştirilmesine ve atanmasına ilişkin benimsenen modellerin karşılaştırılması (Türkiye, Fransa, Danimarka ve İngiltere örneği)* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Sarıbaş, S. ve Babadağ, G. (2015). Temel eğitimin temel sorunları. *Anadolu Eğitim Liderliği ve Öğretim Dergisi*, 3(1), 18-34.
- Sezer, Ş. ve Engin, G. (2021). Okullara yönetici seçme, yetiştirme ve atamaya ilişkin yönetici görüşleri: *Durum çalışması*. *Eğitim ve Bilim*, 46(206), 263-280.
- Şahin, M. (2022). Türkiye ve Avrupa ülkelerinde okul yöneticisi eğitimi ve atanma süreçlerine ilişkin bir çalışma. *Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Dergisi*, 5(12), 1829-1854.
- Şenkaloğlu, S. (2021). Cumhuriyet Dönemi Türk eğitim sistemi ve sorunları. *Academia Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 24-36.
- Şişman, M. (2024). *Türk eğitim sistemi ve okul yönetimi* (14. baskı). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Tamer, B. (2020). *Okul yöneticilerinin eğitim liderliği meslek standartlarına ilişkin öz değerlendirme*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Tonbul, Y. & Ağaçdiken, Y. (2018). Öğretmen adaylarının görüşlerine göre sözleşmeli öğretmenlik mülakatındaki soruların incelenmesi. *E-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 9(2), 46-63.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, T. (2019). *Okul yöneticiliğinin meslekleşmesine ilişkin yöneticilerin görüşleri (Denizli ili örneği)* [Yayımlanmamış yüksek lisans projesi]. Pamukkale Üniversitesi, Denizli.